

ΟΙ ΝΟΜΟΙ

Ο Ρωμαίος ρήτορας, πολιτικός και φιλόσοφος Κικέρωνας (106-43 π.Χ.) ασχολήθηκε με το πρόβλημα των νόμων και στα θεωρητικά του έργα (συγκεκριμένα στο «De legibus», «Για τους νόμους») και στους ρητορικούς του λόγους. Επιδίωξε μια σύνθεση –χωρίς να είναι βέβαιο ότι την πέτυχε– ανάμεσα στην ελληνική φιλοσοφική αντίληψη για τους νόμους και στη ρωμαϊκή πραγματικότητα. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από το λόγο του «Pro Cluentio», που τον έγραψε το 66 π.Χ.

In eā civitāte*, quam leges* continent, boni viri libenter leges servant. Lex* enim est fundamentum libertātis*, fons* aequitātis*. Mens* et animus et consilium et sententia civitātis* posita est in legibus*. Ut corpora* nostra sine mente*, sic civitas* sine lege* non stat. Legum* ministri sunt magistrātus*, legum interpretes* iudices*, legum denique omnes* servi sumus: sic enim liberi esse possumus.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

In eā civitatē, quam leges continent,
Σ' αυτήν την πολιτεία την οποία οι νόμοι συγκρατούν,

boni viri servant libenter leges.
οι καλοί άντρες τηρούν πρόθυμα τους νόμους.

Enim lex est fundamentum libertātis, fons aequitātis.
Γιατί ο νόμος είναι το θεμέλιο της ελευθερίας, η πηγή της δικαιοσύνης.

Mens* et animus et consilium et sententia civitātis posita est in legibus.
Ο νους και η ψυχή και η σκέψη και η κρίση της πολιτείας είναι τοποθετημένα στους νόμους.

Ut corpora nostra (non stant) sine mente,
Όπως τα σώματα μας (δεν υπάρχουν) χωρίς το νου,

sic civitas non stat sine lege.
Έτσι η πολιτεία δεν στέκει χωρίς το νόμο.

Magistratus sunt ministri legum, iudices interpretes legum, (ενν. sunt)
Οι αρχές είναι υπηρέτες των νόμων, οι δικαστές ερμηνευτές των νόμων,

denique omnes sumus servi legum
τελικά όλοι είμαστε υπηρέτες των νόμων:

enim sic possumus esse liberi.
γιατί έτσι μπορούμε να είμαστε ελεύθεροι.

arxaia-latinika.gr

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Α΄ ΚΛΙΣΗ

sententia, -ae (Θ) = γνώμη, κρίση

Β΄ ΚΛΙΣΗ

vir, -i (Α) = άνδρας

animus, -i (Α) = ψυχή

servus, -i (Α) = υπηρέτης

minister, -stri (Α) = υπηρέτης

fundamentum, -i (Ο) = θεμέλιο

*consilium, -ii/ -i (Ο) = σχέδιο

corpus, corporis (Ο) = σώμα

Γ΄ ΚΛΙΣΗ

*civitas, -atis (Θ) = πολιτεία, γενική πληθυντικού: **civitatum** και **civitatum**

lex, legis (Θ) = νόμος

libertas, -atis (Θ) = ελευθερία

fons, -ntis (Α) = πηγή, γενική πληθυντικού: **fontium**

*aequitas, -atis (Θ) = δικαιοσύνη, γενική πληθυντικού: **aequitatum** και **aequitatum**)

interpres, -etis (Α) = ερμηνευτής

mens, -ntis (Θ) = νους, γενική πληθυντικού: **mentium**

iudex, -icis (Α) = δικαστής

Δ΄ ΚΛΙΣΗ

magistratus, -us (Α) = οι αρχές

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

- **bonus, -a, -um** = καλός
παραθετικά: **melior-ior-ius, optimus-a-um**
(επίρρημα: **bene, melius, optime**)
- **liber, -era, -erum** = ελεύθερος
παραθετικά: **liberior-ior-ius, liberrimus-a-um**
(επίρρημα: **libere, liberius, liberrime**)

Γ΄ κλίση

omnis, omnis, omne (γ΄ κλ) = όλος

Ρήματα

Α΄ Συζυγία

servo, servavi, servatum, servare (1) = τηρώ, φυλάω

sto, steti, statum, stare (1) = στέκομαι

Β΄ Συζυγία

contineo , continui, contentum, continere (2) = συγκρατώ, στερεώνω

Γ΄ Συζυγία

pono, posui, positum, ponere (3) = τοποθετώ

Ανώμαλα

***possum, potui, - , posse** = μπορώ

***sum, fui, - , esse** = είμαι

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

is, ea, id (οριστική) = αυτός, αυτή, αυτό

qui, quae, quod (αναφορική) = ο οποίος, η οποία, το οποίο

noster, nostra, nostrum (κτητική) = δικός μας, δική μας, δικό μας

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

- **libenter** = πρόθυμα < libens, -ens, -ens

παραθετικά: libentius, libentissime

sic = έτσι

denique = τελικά

arxaia-latinika.gr

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
in + αφαιρ. = σε τόπος (στάση) sine + αφαιρ. = χωρίς (έλλειψη)	enim (αιτιολογικός παρατακτ.) = γιατί et (συμπλεκτικός) = και ut (παραβολικός) = όπως

Ετυμολογικά

bonus πρβ. μπουνάτσα = καλοκαιρία· << βεν.,

servo ὀρώ < Forō,

fundamentum < fundo,

libertas < līber ≈ ελεύθερος· lībero,

sine = ἄνευ

magistratus < magister,

possum < pote – «κύριος» + sum· πρβ. δεσ-πότης = «κύριος του σπιτιού».

minister πρβ. minimus

servus κυρ. «φύλακας»· πρβ. Servo,

liber ≠ līber -bri = βιβλίο

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

In ea civitate boni viri libenter leges servant: Κύρια πρόταση κρίσεως.

servant: ρήμα,

viri: υποκείμενο του ρήματος,

boni: επιθετικός προσδιορισμός στο viri,

leges: αντικείμενο στο servant,

In civitate: εμπρόθετη αφαιρετική της στάσης σε τόπο,

ea: επιθετικός προσδιορισμός στο civitate,

libenter: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο servant.

quam leges continent: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο civitate, που λειτουργεί ως παράθεση στο civitate. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quam και εκφέρεται με οριστική (continent) γιατί δηλώνει μια πραγματική κατάσταση, χρόνου ενεστώτα επειδή αναφέρεται στο παρόν.

continent: ρήμα,

leges: υποκείμενο του ρήματος,

quam: αντικείμενο στο continent.

Lex enim est fundamentum libertatis, fons aequitatis: Κύρια πρόταση κρίσεως.

est: ρήμα,

Lex: υποκείμενο του ρήματος,

fundamentum,

fons: κατηγορούμενα στο lex μέσω του συνδετικού est,

libertatis: γενική αντικειμενική στο fundamentum,

aequitatis: γενική υποκειμενική στο fons.

Mens et animus et consilium et sententia civitatis posita est in legibus: Κύρια πρότασης κρίσεως.

posita est: ρήμα,

Mens, animus, consilium, sententia: υποκείμενα του ρήματος,

civitatis: γενική υποκειμενική στο sententia και γενική κτητική στα υπόλοιπα,

in legibus: εμπρόθετη αφαιρετική της στάσης σε τόπο στο posita est.

Ut corpora nostra sine mente (non stant): Δευτερεύουσα (επιρρηματική) απλή παραβολική (ή συγκριτική ή παραβολική αναφορική) πρόταση. Εισάγεται με το παραβολικό επίρρημα ut και εκφέρεται με οριστική, που εννοείται (non stant), επειδή η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται) αντικειμενική πραγματικότητα, χρόνου ενεστώτα επειδή αναφέρεται στο παρόν. Επιπλέον, στην κύρια πρόταση υπάρχει το τροπικό επίρρημα sic και δηλώνεται ο τρόπος.

(non stant): (εννοούμενο) ρήμα,

corpora: υποκείμενο του ρήματος,

nostra: επιθετικός προσδιορισμός στο corpora,

sine mente: εμπρόθετη αφαιρετική της έλλειψης/στέρξης στο non stant.

sic civitas sine lege non stat: Κύρια πρόταση κρίσεως.

non stat: ρήμα,

civitas: υποκείμενο του ρήματος,

sine lege: εμπρόθετη αφαιρετική της έλλειψης/στέρξης στο non stat,

sic: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο non stat.

Legum ministri sunt magistratus: Κύρια πρόταση κρίσεως.

sunt: ρήμα,

magistratus: υποκείμενο του ρήματος,

ministri: κατηγορούμενο στο magistratus μέσω του sunt,

Legum: γενική αντικειμενική στο ministri.

legum interpretes iudices (sunt): Κύρια πρόταση κρίσεως.

(sunt): (εννοούμενο) ρήμα,

iudices: υποκείμενο του ρήματος,

interpretes: κατηγορούμενο στο iudices μέσω του sunt,

legum: γενική αντικειμενική στο interpretes.

legum denique (nos) omnes servi sumus: Κύρια πρόταση κρίσεως.

sumus: ρήμα,

(nos): (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

omnes: κατηγορηματικός (επιθετικός) προσδιορισμός στο εννοούμενο nos,

servi: κατηγορούμενο στο nos μέσω του sumus,

legum: γενική αντικειμενική στο servi,

denique: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο sumus.

sic enim (nos) liberi esse possumus: Κύρια πρόταση κρίσεως.

possumus: ρήμα,

(nos): (εννοούμενο) υποκείμενο του ρήματος,

esse: τελικό απαρέμφατο σε θέση αντικειμένου στο ρήμα possumus,

(nos): (εννοούμενο) υποκείμενο του απαρεμφάτου esse (ταυτοπροσωπία),

sic: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο esse.

arxaia-latinika.gr